

شباخت فضای شهری

تألیف

مسعود داوری نژاد

محمد رضا مبهوت

انتشارات طحان

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

سرشناسه	داوری نژاد، مسعود، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	شناخت فضای شهری / مولفان مسعود داوری نژاد، محمدرضا میهوت.
مشخصات نشر	تهران : طحان، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۱۶۸ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول، نمودار.
شابک	978-964-2932-81-8
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	نمایه.
موضوع	فضا در معماری
موضوع	معماری منظر شهری
موضوع	فضاهای عمومی -- طرح و ساختمان
موضوع	میلان فضاهای باز
موضوع	شهرسازی
شناسه افزوده	میهوت، محمدرضا، ۱۳۵۶ -
رده بندی کنگره	۱۳۹۱، ش ۵۲ / NA۲۷۶۵
رده بندی دیویی	۷۲۰/۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۰۷۴۴۱۵

شناخت فضای شهری

تألیف: مسعود داوری نژاد-محمدرضا میهوت
ناشر: طحان
مدیر تولید: ایرالله چارباغ
طراح جلد: سعید داوری
چاپ: طرح و نقش
صحنه: تهران
ایستادگانی: آرمانسا
تیراژ چاپ: اول ۱۳۹۲
شماره چاپ: ۲۰۰۰ نسخه
شابک: ۸-۸۱-۲۹۳۲-۹۶۴-۹۷۸
قیمت: ۱۳۸۰۰ تومان

تلفن های مرکز بخش انتشارات طحان :
۶۶۴۰۳۱۹۱ - ۶۶۴۰۳۲۰۸ - ۶۶۴۰۳۱
فاکس: ۶۶۹۶۷۰۵۹
شماره همراه: ۰۹۱۳۱۹۸۵۶۱۷

شهر فضایی است که میلیون‌ها نفر با آن زندگی و رشد می‌کنند و می‌توان آنرا به ساختمانی تشبیه کرد که در فضا قد برمی‌افرازد، با این تفاوت که مقیاسی بزرگتر دارد و تنها با گذشت زمان شکل و سیمای نهایی خود را می‌یابد. سیمای یک شهر تجلی واقعی شیوه زندگی و بینش ساکنان آن است بگونه‌ایکه در طول تاریخ، عوامل جغرافیایی، کمتر چنین تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر پیش و شیوه زندگی مردم داشته‌اند.

بسیاری از مردم ساختمان شهر را یا به راه و یا به محله‌های آن در ذهن مجسم می‌کنند و یا به نشانه‌ها و کره‌ها و لبه‌های موجود در آن، بسته به آن که کدام یک مؤثرتر و بارزتر به دیده آید. البته این امر نیز هم بستگی به افراد و هم بستگی به شهرهای مختلف دارد. از طرفی نیز پی بردن به این نکته که نظم و نظامی در ساختمان‌های ساخته شده در شهرهای امروزیمان وجود ندارد چندان مشکل نیست. کفایت چند قدم در خیابان‌های شهر زده و نگاهی به ساختمان‌های چپ و راست خود باندازیم تا به روشنی برایمان آشکار شود، معنی "آشفته‌گی" و "هرج و مرج" دقیقاً چیست. زیرا نبودن سیمای یک شهر باعث فراموش شدن سریع آن می‌شود و آن وقت، فرد حتی زحمت کنجکاوی بیشتر را هم به خود نمی‌دهد و در مراحل بالاتر سیمای نامطلوب حتی منجر به عدم تعلق محیطی می‌گردد.

مسئله توجه به سیمای شهر، فقدان آن و کوشش در شناسایی و به وجود آوردن آن از جمله یکی از مهمترین مشکلات شهر است. این که خانه باید سیمایی مطلوب و دلپسند داشته باشد مسئله‌ای است که معماران، شهرسازان، هنرشناسان و دست‌اندرکاران امر از مدت‌ها پیش به آن توجه کرده‌اند، اما کمتر به موضوع سیمای شهر توجه شده است.

با این توصیف و به منظور آشنایی دانشجویان و پژوهشگران رشته‌های معماری و شهرسازی، در این کتاب سعی شده تا به بررسی عناصر و عواملی که در تشکیل سیما و منظر یک شهر نقش مهمی را ایفا می‌کند و متأسفانه عدم توجه به آن خصوصاً در ایران سبب بروز آشفته‌گی‌های بسیاری شده است، بپردازیم. مطالب این کتاب حاصل تدریس چندساله دروس معماری و شهرسازی مرتبط با حوزه‌های تحلیلی فضاهای شهری از جمله درس تحلیل فضاهای شهری دانشجویان معماری و نیز درس "درک و بیان محیط شهری" و "شناخت فضای شهری" دانشجویان شهرسازی است که امید می‌رود مطالب این کتاب، بتواند به عنوان الگویی جهت هدایت و راهنمایی دانشجویان معماری و شهرسازی در انجام پروژه‌های دروس مذکور باشد.

در فصل اول این کتاب، به معرفی مفاهیم، اصطلاحات و مقوله‌های اساسی پرداخته شده که آگاهی از آن به منظور درک موضوعاتی که در فصول بعدی مطرح می‌شوند، ضروری می‌باشد. با توجه به موضوع مورد بحث در این کتاب که با حوزه‌های مختلف سیمای شهری مرتبط است، در این فصل به تعاریف اولیه و اصطلاح‌شناسی این حوزه پرداخته شده است.

در فصل دوم، ضمن آشنایی با مفهوم سیمای شهری و اهمیت آن و نیز بررسی عوامل سازنده سیمای شهری از دیدگاه لینچ، آسیب‌شناسی سیما و منظر شهری از جنبه‌های مختلف و شناسایی راهکارهای خلق نمای مطلوب و اصلاح شرایط کنونی در راستای ارتقاء کیفیت محیط و بهبود سیما و منظر شهری، مورد توجه قرار گرفته است.

در فصل سوم، ضمن معرفی و شناخت انواع مبلمان شهری به کار رفته در فضاهای شهری، به بیان نکاتی در خصوص نوع طراحی و نحوه جانمایی تعدادی از انواع مبلمان شهری پرداخته شده است.

در فصل آخر از این کتاب نیز با بررسی و تحلیل کمی و کیفی فضاهای موجود در محدوده مورد مطالعه از یک طرف و بررسی الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان متعدد و متنوع آن از طرف دیگر، سعی در شناخت نقاط و جنبه‌های بحرانی رقابت و تضاد در استفاده از فضاهای موجود در خیابان‌ها (به‌خصوص از دید کاربر پیاده) بوده، بگونه‌ای که بتوان با کشف عوامل و علل به وجود آمدن این تنگناها، ایده‌ها و ضوابطی را در جهت طراحی مناسب فضاها به منظور بهبود وضعیت‌های نامطلوب و سامان بخشیدن کلی به فضاها، ارائه دهیم. لازم به ذکر است که تأکید اصلی طرح در این فصل، بر روی الگوهای رفتاری پیاده‌ها و عدم انطباق این الگوها با فضاهای موجود در خیابان‌ها است. برای آنکه درک دقیق‌تری از موضوع نیز داشته باشیم، به عنوان نمونه موردی میدان ۱۷ شهریور شهر مشهد مورد مطالعه و برداشت میدانی قرار گرفته است که در جای خود بدان اشاره خواهیم نمود.

در انتها بر خود واجب می‌دانیم که از کلیه دوستان و همکارانی که در تمامی مراحل تهیه این کتاب ما را یاری نمودند، قدردانی و تشکر به عمل آوریم.

با سپاس

مسعود داوری نژاد - محمدرضا ميهوت

فصل اول: فضاهای شهری و انواع آن	۱۱
۱- مقدمه	۱۳
۲- فضا و گونه‌بندی آن در طراحی شهری	۱۳
۱-۲- فضاهای عمومی	۱۳
۲-۲- فضاهای نیمه خصوصی / نیمه عمومی	۱۴
۳-۲- فضاهای خصوصی	۱۴
۳- فضاهای شهری	۱۵
۱-۳- مؤلفه‌های فضای شهری	۱۷
۲-۳- انواع فضاهای شهری	۱۷
الف : خیابان	۱۸
کیفیات مورد نیاز در خیابان	۲۰
ب : میدان	۲۳
معرفی میدان‌های برگزیده جهان	۲۸
فصل دوم: سیما و منظر شهری	۴۱
۱- مقدمه	۴۳
۲- مفهوم منظر و سیمای شهر	۴۳
۳- اهمیت سیمای شهر	۴۶
۴- تئوری سیمای شهر لینچ	۴۶
۵- مشخصات اصلی تئوری لینچ	۴۷
۱-۵- خوانایی	۴۷
۲-۵- تصویرسازی	۴۸
۳-۵- ساختار و هویت	۴۹
۴-۵- نمایانی	۴۹
۶- عوامل سازنده سیمای شهری	۵۰
۱-۶- نشانه	۵۱
۲-۶- گره	۶۰
۳-۶- محله	۶۲
- معرفی محلات قدیمی مشهد	۶۳
۴-۶- راه	۶۶
۵-۶- لبه	۶۸

۶۹	۷- روابط موجود بین عوامل تشکیل دهنده سیمای شهر
۷۰	۸- مشکلات سیمای کنونی شهرهای ایران
۷۰	۸-۱- بی‌نظمی در خط آسمان
۷۳	۸-۲- الحاق جزئیات جدید به نمای ساختمان‌ها
۷۴	۸-۳- تنوع کنترل نشده در رنگ‌ها و مصالح مورد استفاده در نماهای شهری
۷۵	۸-۴- تنوع بی‌حد و مرز در نماهای شهری
۷۵	۸-۵- سایر عوامل
۷۶	۹- پیامدهای سیمای شهری نامطلوب
۷۷	۱۰- راهکارهای مناسب برای دستیابی به سیمای شهری مطلوب
۷۸	۱۱- معرفی و بررسی چند نمونه موردی
۷۸	۱۱-۱- خیابان لاله زار تهران
۸۴	۱۱-۲- میدان حسن آباد
۸۷	۱۱-۳- خیابان شیرازی مشهد (بالا خیابان)
۱۰۱	فصل سوم: مبلمان شهری و انواع آن
۱۰۳	۱- مقدمه
۱۰۳	۲- تعریف مبلمان شهری
۱۰۴	۳- انواع مبلمان شهری
۱۰۴	۳-۱- مبلمان شهری از نوع اطلاع‌رسانی
۱۰۶	۳-۲- مبلمان شهری از نوع سرپناه
۱۰۷	۳-۳- مبلمان شهری از نوع تغذیه و توزیع
۱۰۸	۳-۴- مبلمان شهری از نوع تزئینی
۱۰۸	۳-۵- مبلمان شهری از نوع روشنایی
۱۰۹	۳-۶- مبلمان شهری از نوع نقل و انتقال
۱۰۹	۳-۷- مبلمان شهری از نوع تخلیه و جمع‌آوری
۱۰۹	۳-۸- مبلمان شهری از نوع موانع و راه‌بند
۱۰۹	۳-۹- مبلمان شهری عمومی
۱۱۰	۴- اصول طراحی و جانمایی انواع مبلمان شهری
۱۱۰	۴-۱- گلدان‌ها
۱۱۱	۴-۲- محل‌های نشستن
۱۱۷	۴-۳- حفاظ پیرامون درخت‌ها
۱۱۸	۴-۴- جدول‌ها
۱۱۹	۴-۵- روشنایی‌ها
۱۲۰	۴-۶- آبخوری‌ها

۱۲۰	۴-۷- تیرک‌ها
۱۲۱	۴-۸- سطل‌های زباله
۱۲۴	۴-۹- ایستگاه‌های اتوبوس
۱۲۷	۵- تحلیل چند نمونه از انواع مبلمان شهری به کمک روش SWOT
۱۲۷	۵-۱- ایستگاه اتوبوس
۱۲۸	۵-۲- پل هوایی عابر پیاده
۱۲۹	۵-۳- نیمکت
۱۳۱	فصل چهارم: تحلیل الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان از فضاهای شهری
۱۳۳	۱- مقدمه
۱۳۵	۲- طرح مسئله
۱۳۶	۳- ثبت الگوهای رفتاری
۱۳۶	۴- روش و مراحل انجام کار
۱۳۶	۴-۱- انتخاب محل عکس برداری
۱۳۷	۴-۲- عکس‌برداری
۱۳۸	۴-۳- فواصل عکس‌برداری
۱۳۸	۴-۴- زمان عکس‌برداری
۱۳۸	۴-۵- نقشه الگوهای رفتاری
۱۳۹	۵- نمونه موردی
۱۳۹	۵-۱- انتخاب فضای مورد مطالعه
۱۴۰	۵-۲- عکس‌برداری
۱۴۰	۵-۳- محل عکس‌برداری
۱۴۱	۵-۴- زمان عکس‌برداری
۱۴۱	۵-۵- فواصل عکس‌برداری
۱۴۵	۶- تفسیر نتایج (از دید طراحی شهری)
۱۴۶	۶-۱- عدم انطباق فرم، فضا و عملکردهای مربوطه با یکدیگر
۱۴۸	۶-۲- مسائل خاص در مورد عابرین پیاده
۱۴۹	۶-۳- وجود موانع فیزیکی گوناگون در اطراف میدان
۱۵۵	۷- ضوابط و ایده‌های کلی در طراحی میدان ۱۷ شهریور
۱۵۵	۷-۱- نیاز به طراحی
۱۵۵	۷-۲- طراحی شهری نه طراحی گرافیکی
۱۵۵	۷-۳- حفظ تحرک و پویایی
۱۵۵	۷-۴- قرارگیری میدان در بافت نسبتاً قدیمی شهر
۱۵۶	۷-۵- احتراز از الگوهای بیگانه

- ۶-۷- توجه به جنبه چند عملکردی بودن فضاها ۱۵۶
- ۷-۷- تفکیک متعادل فعالیت‌ها در فضا ۱۵۶
- ۸-۷- تعریف فضاها ۱۵۶
- ۹-۷- ناسازگاری فعالیت‌ها ۱۵۷
- ۱۰-۷- عابر پیاده یا وسایل نقلیه، اولویت با کدام است؟ ۱۵۷
- ۱۱-۷- ابزار طراحی ۱۵۷
- ۱۲-۷- توجه به طراحی کل فضا ۱۵۸
- ۱۳-۷- منطقه‌بندی ۱۵۹
- ۱۴-۷- به‌کارگیری تدابیر لازم جهت کنترل عوامل اقلیمی- محیطی ۱۶۱
- ۱۵-۷- تعیین تکلیف برای فضاهای رها شده و غیرقابل دفاع ۱۶۱
- ۱۶-۷- تأمین وسایل لازم شهری در مکان‌های مناسب ۱۶۲
- ۸- ارائه راه حل ۱۶۳
- منابع و کتابشناسی ۱۶۵